

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Katarina Roos

Statsvetenskapliga avhandlingar 2010-2022. Vad hände med monografi på svenska?

av Katarina Roos

Som tidigare framgått på förbundssidorna, har styrelsen för Statsvetenskapliga förbundet gett förbundsredaktören i uppdrag att arbeta vidare med listan över statsvetenskapliga avhandlingar som Leif Johansson sammanställt för tidsperioden 1890 till 2019. Listan har utökats med åren 2020-2022 och fylls kontinuerligt på med nya titlar. Datafilen omfattar nu totalt 1 157 titlar. Det är onekligen en respektingivande mängd avhandlingar. Förbundssidorna i nummer 1, 2023, ägnades åt en jämförelse mellan avhandlingar år 2022 och 2012. Det första som stack ut vid jämförelsen, var att antalet statsvetenskapliga avhandlingar var 130 procent fler år 2022 i jämförelse med 2012. Det andra var att den typiska avhandlingen ändrat karaktär, från en monografi på svenska eller engelska till en sammanläggningsavhandling på engelska. Arbetet väckte många nya frågor. Går det att tala om ett skifte i statsvetenskap vad gäller normer för format och språk för avhandlingar? Är det i så fall en successiv förändring över tid, eller går det att identifiera brytpunkter? När har dessa brytpunkter i så fall inträffat? Och slutligen, finns det skillnader mellan olika lärosäten med avseende på avhandlingarnas format och språk?

Eftersom jag – i ärlighetens namn – hade valt en genväg genom att välja ut två specifika år, krävdes några modiga timmars arbete för att komplettera datafilen med de uppgifter som krävdes. Databasen Diva har använts för

att sammanställa uppgifter om format, monografi respektive sammanläggning. I de fall där uppgift saknats i sökposten har fulltext i pdf-format funnits att tillgå. Statsvetenskapliga institutionen samt Förvaltningshögskolan vid Göteborgs universitet är inte anslutna till Diva men har listor med avhandlingar på sina respektive hemsidor och dessa har använts på motsvarande sätt. Jag valde att utöka perioden genom att sammanställa uppgifter om format även för 2010 och 2011.

I tabell 1 redovisas antalet monografier som skrivits på svenska respektive engelska, samt sammanläggningsavhandlingar på svenska respektive engelska varje år från 2010 till 2022. Det finns också en kolumn för innevarande år, 2023, i grå text som omfattar de avhandlingar som lagts fram under första halvåret. I de två kolumnerna längst till höger summeras totalt antal per typ av avhandling över hela tidsperioden, 2010-2022, samt i procent av totalen.

Det första som kan konstateras är att 2022 verkar ha varit ett antalsrikt år. Totalt lades hela 45 statsvetenskapliga avhandlingar fram under året, vilket förefaller vara något av ett rekord. Fram till halvårsskiftet innevarande år, 2023, har 13 avhandlingar presenterats, vilket bekräftar bilden av 2022 som annorlunda. Den enorma ökningen i antal som jag gladeligen skrev fram i föregående nummer, måste tolkas i ljuset av detta. Under hela tidsperioden från 2010 till 2022 lades 367 statsvetenskapliga avhandlingar fram, vilket motsvarar ett genomsnitt om 28 avhandlingar per år.

Sett över hela tidsperioden är monografi det vanligaste formatet. 58 procent är monografier varav 34 procent är författade på svenska och 66 procent på engelska. 41

procent är sammanläggningsavhandlingar varav nästan alla är författade på engelska. De som i tabellen har kategoriserats som sammanläggningsavhandling på svenska har en kapp på svenska och artiklar på engelska. Att tyngdpunkten mellan monografi och sammanläggning har skiftat råder det dock inget tvivel om. Under de tre första åren, 2010–2012, är monografier på svenska lika många eller fler än monografier på engelska. Knappt en handfull är sammanläggningsavhandlingar. År 2013 syns en förändring. Det

är första året som monografier på engelska är fler än på svenska, och samtidigt ökar sammanläggningsavhandlingar kraftigt i antal. Året därpå, 2014, utgör de senare hälften av alla avhandlingar.

Under resten av 2010-talet ligger antalet monografier respektive sammanläggningsavhandlingar på en relativt jämn nivå med avseende på antal och även om fördelningen mellan dessa varierar mellan olika år, är styrkeförhållandena relativt oförändrade. Mellan 2020 och 2021 syns emellertid en tydlig

Tabell 1. Statsvetenskapliga avhandlingar under tidsperioden 2010 till 2022 fördelade över kategorierna monografi på svenska respektive engelska samt sammanläggningsavhandling på svenska respektive engelska. Antal per kategori och år, antal totalt över hela tidsperioden samt procentuell fördelning mellan kategorier över hela tidsperioden

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Monografi på,</i>								
svenska	6	15	10	6	2	7	4	2
engelska	6	13	8	13	10	10	12	10
<i>Sammanläggningsavhandling på,</i>								
svenska		2		1			1	
engelska	2		1	8	12	15	10	15
	20	30	19	28	24	32	27	27

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2010-2022	
							Antal	Procent
<i>Monografi på,</i>								
svenska	5	8	3	2	2	1	72	20
engelska	15	12	12	7	11	2	139	38
<i>Sammanläggningsavhandling på,</i>								
svenska					1		5	1
engelska	15	12	8	16	31	10	145	40
	35	32	23	25	45	13	367	100

Anm. År 2023 i grå stil är de avhandlingar som lagts fram i statsvetenskap under det första halvåret 2023.

Källa: Komplettering samt egen bearbetning av Leif Johanssons sammanställning av statsvetenskapliga avhandlingar tidsperioden 1890-2019. Finns för nedladdning på Statsvetenskapliga förbundets hemsida, www.swepsa.org.

förändring. År 2020 utgörs majoriteten av monografier men året därpå har fördelningen förändrats och sammanläggningsavhandlingarna är dubbelt så många som monografierna. Fördelningen är än mer skev 2022, då sju av 10 är sammanläggningsavhandlingar. Det råder inga tvivel om att sammanläggningsavhandling på engelska är det vanligaste formatet i dagsläget. Huruvida det är en trend som håller i sig vet vi dock först om några år.

Den kanske största förändringen är dock inte skiftet från monografi till sammanlägg-

ningsavhandling, utan det språkliga skiftet från svenska till engelska, vilket påbörjades före den redovisade tidsperioden. År 2010 var hälften av monografierna på svenska och hälften på engelska. Från 2013 är flertalet på engelska, och även om det varierar något under tidsperioden är det en successiv minskning av antalet svenska monografier över tid från 50 procent år 2010 till 15 procent år 2022. De svenska monografierna är lika sällsynta idag som sammanläggningsavhandlingarna var i början av tidsperioden.

Tabell 2. Statsvetenskapliga avhandlingar under tidsperioden 2010 till 2022 fördelade på lärosäte samt över kategorierna monografi på svenska (EM) respektive engelska (EM) samt sammanläggningsavhandling på svenska eller engelska (ES). Antal per kategori och lärosäte över hela tidsperioden samt procentuell fördelning mellan kategorier vid respektive lärosäte över hela tidsperioden

	Antal				Procent			
	SM	EM	ES	Summa	SM	EM	ES	Summa
FHS	4	6	4	14	29	43	29	100
Förvaltn. hsk.	8	2	2	12	67	17	17	100
GU	6	10	35	51	12	20	69	100
KAU	5	3	0	8	63	38	0	100
KTH	1	0	2	3	33	0	67	100
LiU	3	3	11	17	18	18	65	100
LNU	7	4	3	14	50	29	21	100
LTU	0	0	5	5	0	0	100	100
LU	5	29	8	42	12	69	19	100
MIUN	6	1	1	8	75	13	13	100
SU	15	39	13	67	22	58	19	100
SH	0	7	5	12	0	58	42	100
UMU	6	6	9	21	29	29	43	100
UU	3	37	33	73	4	51	45	100
ORU	4	3	13	20	20	15	65	100
Summa	73	150	144	367				

Anm. SM = monografi på svenska, EM = monografi på engelska, ES = sammanläggningsavhandling på engelska. Avhandlingar som har kappor på svenska och artiklar på engelska har inkluderats i kategorin ES. Försvarshögskolan (FHS), Göteborgs universitet (GU), Karlstads universitet (KAU), Kungliga Tekniska högskolan (KTH), Linköpings universitet (LiU), Linnéuniversitetet (LNU), Luleå tekniska högskola (LTU), Lunds universitet (LU), Mittuniversitetet (MIUN), Stockholms universitet (SU), Södertörns högskola (SH), Umeå universitet (UMU), Uppsala universitet (UU), Örebro universitet (ORU).

Källa: Komplettering samt egen bearbetning av Leif Johanssons sammanställning av statsvetenskapliga avhandlingar tidsperioden 1890-2019. Finns för nedladdning på Statsvetenskapliga förbundets hemsida, www.swepsa.org.

Finns det några skillnader mellan landets lärosäten? Det korta svaret är ja. Ett något längre svar följer här. I tabell 2 redovisas vilken kategori av avhandlingar som lagts fram vid respektive lärosäte från 2010 till 2022.

Flest avhandlingar har – föga förvånande – lagts fram vid de stora statsvetenskapliga institutionerna vid Uppsala universitet (73), Stockholms universitet (67), Göteborgs universitet (51) samt Lunds universitet (42). Ett antal lärosäten fördelar sig i mitten med avseende på antal, Umeå universitet (21), Örebro universitet (20), Linköpings universitet (17), Försvarshögskolan (14), Linnéuniversitetet (14), Förvaltningshögskolan (12), Södertörns högskola (12). Vid fyra lärosäten är det färre än 10 avhandlingar under perioden, Karlstads universitet (8), Mittuniversitetet (8), Luleå tekniska universitet (5) samt Kungliga tekniska högskolan (3).

I tabellen redovisas andel för respektive kategori av det totala antalet avhandlingar vid respektive lärosäte. Det finns tydliga skillnader mellan lärosäten. Vid Stockholms, Uppsala och Lunds universitet utgörs majoriteten av monografier på engelska. Högst andel utgör de vid Lunds universitet. Vid Stockholms universitet är det relativt stor spridning mellan kategorierna och andelen monografier på svenska är ungefär lika stor som andelen sammanläggningsavhandlingar på engelska. Vid Uppsala universitet utgör monografier på svenska en lägre andel av totalen än vid de andra två lärosätena.

Bland avhandlingarna som lagts fram vid Göteborgs universitet är en klar majoritet sammanläggningsavhandlingar på engelska. När det gäller monografier är det monografier på engelska som utgör en markant lägre andel av totalen vid Göteborgs universitet i jämförelse med andra lärosäten, inte monografier på svenska. De lärosäten som har högst andel sammanläggningsavhandlingar förutom Göteborg är Kungliga tekniska högskolan samt Linköpings universitet.

Spridningen mellan kategorierna är störst vid Försvarshögskolan, Linnéuniversitetet

samt Umeå universitet. Vid Försvarshögskolan liksom vid Linnéuniversitetet utgör monografier på svenska majoriteten medan det vid Umeå universitet är sammanläggningsavhandlingar på engelska.

De lärosäten som har högst andel monografier på svenska är Förvaltningshögskolan, Karlstads universitet samt Mittuniversitetet. Vid Karlstads universitet är samtliga avhandlingar monografier varav majoriteten på svenska. Vid Södertörns högskola är samtliga avhandlingar författade på engelska, varav flertalet är monografier. Vid Luleå tekniska universitet är samtliga sammanläggningsavhandlingar.

SLUTORD

De skillnader som finns mellan lärosäten hänger sannolikt samman med vilka forskningstraditioner och forskarmiljöer som är starka vid respektive institution eller motsvarande. Vid de allra flesta lärosäten finns dock en större eller mindre spridning mellan de olika kategorierna. Det är viktigt att värna denna eftersom variation medger en större mångfald. Forskningsfrågornas karaktär bör primärt avgöra format och språk, inte vad som uppfattas som (o)lämpligt, (o)möjligt i en viss miljö vid en viss tidpunkt och inte heller vad som för tillfället betraktas som mest gynnsamt för den individuella karriärutvecklingen.

Om statsvetenskapliga avhandlingar vore en växt eller ett djur så skulle arten monografi på svenska ha varit rödlistad vid det här laget. De verkar av allt att döma vara en utdöende art. Frågan är vad det betyder för statsvetenskap som ämne och som forskarutbildningsämne? Om det alls betyder något att en allt större andel av de nydisputerade har skolats i att skriva artiklar i stället för monografier? Vad är det vi kanske vinner och vad är det vi riskerar att förlora? Den här typen av frågor kräver kollegiala samtal som inkluderar fler än bara berörda handledare och doktorander.

Jag har tidigare skrivit en del om open science här på förbundssidorna, ett öppet vetenskapssystem (se nummer 2, 2022). En av

de bärande tankarna i ett sådant är öppen tillgång till och delning av data samt öppenhet i publicering och tillgång till forskningsresultat. En aspekt som inte diskuteras lika ofta i debatten kring ett öppet vetenskapssystem, men som också är en av systemets grundstenar, är inkludering av så kallade medborgarforskare. Medborgare förväntas inte bara delta som passiva objekt i forskning, utan som aktiva medskapare i forskningsprocesser. Hur fungerar det i en tid där engelska ersatt svenska som arbetspråk? Det skulle kunna innebära att grupper som annars inte skulle kunna beredas delaktighet, inkluderas till att

bli medskapare samtidigt som det riskerar att exkludera andra, stora grupper i samhället.

Samtidigt som några av de frågor som ställdes i inledningen av den här texten har besvarats, har nya frågor tillkommit. Det finns således all anledning att återkomma till listan med statsvetenskapliga avhandlingar här på förbundssidorna. En lista som numera sträcker sig från år 1890 till 2022 och som ständigt fylls på.

Katarina Roos är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.
E-post: katarina.roos@umu.se